

บทที่ 7 สารสำคัญและความคิดรวบยอด

รายวิชา SOI3301 วิธีวิทยาการสอนสังคมศึกษา

ผศ.ดร.สุทธิพร แท่นทอง

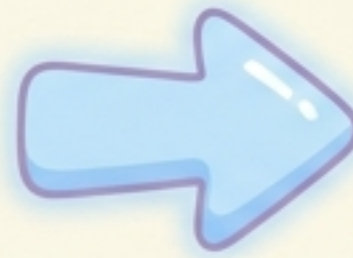

7.1 เนื้อหาความรู้สังคมศึกษา

“เนื้อหา” หมายถึง ใจความสำคัญ
ข้อความสำคัญ หรือสาระสำคัญ

“ความรู้” หมายถึง สิ่งที่ได้จากการ
ศึกษา การค้นคว้า และประสบการณ์
รวมถึงความเข้าใจ สารสนเทศ
ความสามารถเชิงปฏิบัติ และทักษะ

เนื้อหาความรู้ จึงหมายถึง สาระหรือ
องค์ความรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับจากการ
จัดการเรียนการสอน

ประเภทความรู้

(2) ความรู้ที่เป็นมโนทัศน์ (Conceptual Knowledge) เกิดจากการนำข้อเท็จจริงมาสังเกต จัดกลุ่ม และพิจารณาลักษณะร่วม จนสามารถสรุปเป็นแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งหรือปรากฏการณ์นั้น เช่น ทฤษฎาธรรมชาติ เทคโนโลยี หรืออารยธรรม

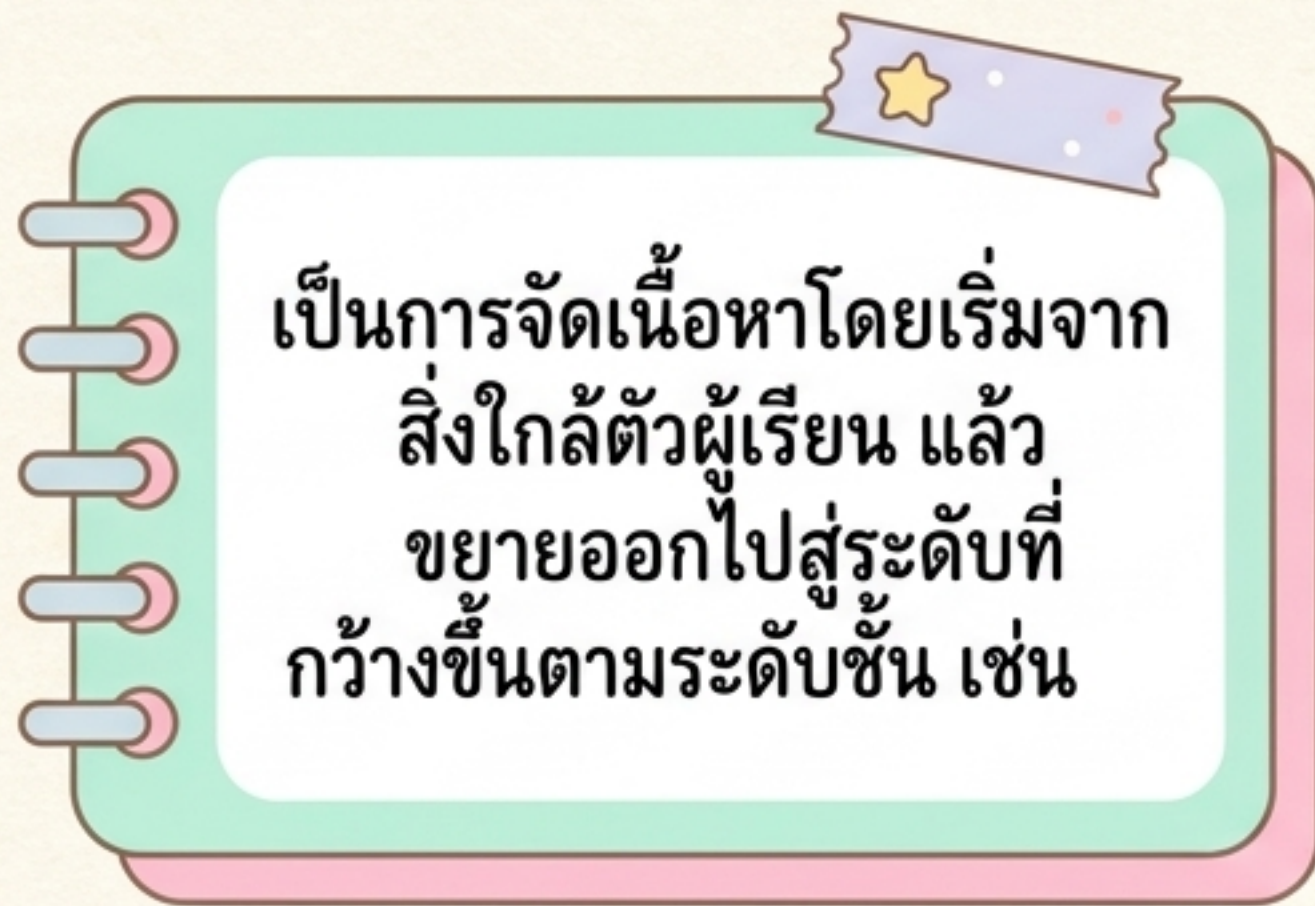
(1) ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง (Factual Knowledge) เป็นข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับเหตุการณ์ สิ่งของ บุคคล หรือปรากฏการณ์ เช่น ข้อมูล ตัวเลข ตาราง หรือแผนภูมิ ข้อเท็จจริงมีบทบาทเป็นพื้นฐานสำหรับพัฒนาความรู้ระดับสูงขึ้น แต่ไม่ควรเป็นเป้าหมายปลายทางของการเรียนสั่งคศึกษา เพราะการจำข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียวอาจไม่ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจหรือสามารถนำไปใช้ได้

(4) ความรู้ที่เป็นทฤษฎี (Theory) เป็นความรู้ระดับสูงที่เกิดจากการสรุปเป็นมโนทัศน์หรือหลักการ และผ่านการทดสอบหรือพิสูจน์จนเกิดความเชื่อมั่น

(3) ความรู้ที่เป็นความคิดรวบยอดหรือหลักการ (Generalization/Principle) เป็นความรู้ที่เกิดจากการเชื่อมโยงมโนทัศน์ตั้งแต่สองมโนทัศน์ขึ้นไป เพื่อแสดงความสัมพันธ์ในลักษณะเหตุ-ผล หรือเงื่อนไข ทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลายขึ้น

เนื้อหาสังคมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงสร้างหลักสูตรสังคมศึกษาของไทย

1) แนวทางเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น (Widening Horizons Approach)

อย่างไรก็ตาม เอกสารชี้ให้เห็นว่ามีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับประสิทธิผลของแนวทางดังกล่าว
และในโลกศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนในระดับต่าง ๆ สามารถเรียนรู้ประเด็นระดับชาติและระดับโลก
ได้อย่างเหมาะสมกับวัย ไม่จำเป็นต้องจำกัดการเรียนรู้ตามขอบเขตพื้นที่เพียงอย่างเดียว

2) หลักสูตรเกลียว (Spiral Curriculum)

เป็นการนำแนวคิดหรือหัวเรื่อง
สำคัญเข้าสู่การเรียนรู้ตั้งแต่ระดับต้น
แล้วกลับมาเรียนรู้ซ้ำในระดับที่สูง
โดยเพิ่มความลึก ความซับซ้อนและ
ขยายความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง
จนผู้เรียนสามารถเกิดการรู้จริงหรือ
mastery learning

โครงสร้างกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของไทย

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับ ความสำคัญของพระพุทธศาสนา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และหน้าที่ของชาวพุทธ/ศาสนิกชน โดยเน้นความเข้าใจหลักธรรมและการนำหลักธรรมไปใช้พัฒนาตนเอง การเรียน การดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ

แก่นสำคัญ: ศาสนาไม่ได้มุ่งเพียงการรู้เนื้อหาหรือประวัติ แต่เชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติ คุณธรรม การพัฒนาจิตใจ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

ประกอบด้วย 6 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

ความเป็นพลเมืองดี – สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ คุณธรรม และการมีส่วนร่วมตามวิถีประชาธิปไตย

กฎ ระเบียบ และกฎหมาย – กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ สิทธิมนุษยชน และรัฐธรรมนูญ

การเมืองการปกครอง – รัฐ ระบบการปกครอง ระบบบริหารราชการ และการเมือง การปกครองไทยและโลก

การอยู่ร่วมกันในสังคม – การทำความเข้าใจปัญหา สังคมและการจัดการปัญหา ด้วยสันติวิธี

โครงสร้างทางสังคม – สถาบันทางสังคม บทบาทหน้าที่ การขัดเกลาทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญา – คุณค่า การสืบทอด การอนุรักษ์ การเลือกรับและปรับใช้ ภูมิปัญญา รวมถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม

แก่นสำคัญ: มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจระบบสังคม สิทธิ หน้าที่ กฎหมาย วัฒนธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างรับผิดชอบ

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

ประกอบด้วย 5 ประเด็น ได้แก่

หลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น – ทรัพยากร
ความขาดแคลน การเลือก อรรถประโยชน์
และค่าเสียโอกาส

ระบบเศรษฐกิจ – ระบบทุนนิยม ระบบสังคมนิยม
และระบบผสม รวมถึงปัญหาเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจพอเพียง – หลักความพอประมาณ
ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน
โดยใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

กิจกรรมทางเศรษฐกิจ – การผลิต การบริโภค
การกระจาย การแลกเปลี่ยน การออม การลงทุน
ตลาด และกลไกราคา

การเงินและการคลัง – เงิน สถาบันการเงิน
นโยบายการเงิน นโยบายการคลัง ภาษี และหนี้สาธารณะ

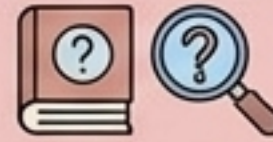
แก่นสำคัญ: ทำให้ผู้เรียนเข้าใจการจัดสรรทรัพยากร
ที่มีจำกัด การตัดสินใจทางเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจ
และสามารถนำหลักเศรษฐกิจไปใช้ในการดำเนินชีวิต

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

ประกอบด้วย 5 ประเด็น ได้แก่

ยุคสมัยและเวลา –
ยุคก่อนประวัติศาสตร์
ยุคประวัติศาสตร์ ระบบศักราช
และการเทียบศักราช

วิธีการทางประวัติศาสตร์ – ตั้งคำถาม
รวบรวมหลักฐาน วิเคราะห์และ
ประเมินหลักฐาน ตีความ สรุป
และนำเสนออย่างมีเหตุผล

เหตุการณ์สำคัญของโลก –
เหตุการณ์ที่ส่งผลต่อการ
เปลี่ยนแปลงของโลกในแต่ละยุค

ประวัติศาสตร์สากล –
พัฒนาการของมนุษย์ด้านการเมือง
เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
เทคโนโลยี และความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศ

ประวัติศาสตร์ไทย – พัฒนาการ
ของดินแดนไทยตั้งแต่รัฐโบราณ
สุโขทัย อโยธยา รัตนบุรี จนถึงรัตนโกสินทร์
รวมถึงบุคคลสำคัญ เหตุการณ์สำคัญ
วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย

แก่นสำคัญ: ประวัติศาสตร์ไม่ได้เน้นเพียงการจำเหตุการณ์
แต่ให้ผู้เรียนใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการแสวงหา
ข้อเท็จจริง วิเคราะห์หลักฐาน ตีความ และทำความเข้าใจ
ความสัมพันธ์ระหว่างอดีตกับปัจจุบัน

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

ประกอบด้วย 6 ประเด็น ได้แก่

เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ –
แผนที่ ลูกโลก เข็มทิศ GPS
ภาพถ่ายทางอากาศ ภาพถ่ายดาวเทียม
และระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

ทำเลที่ตั้ง – พิกัดละติจูด ลองจิจูด
เส้นแบ่งเวลา เวลามาตรฐาน
และเวลาท้องถิ่น

ภูมิศาสตร์กายภาพ –
ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ
และปัจจัยที่มีผลต่อสภาพพื้นที่

ภูมิศาสตร์ประเทศไทย –
ที่ตั้ง พรมแดน ภูมิประเทศ
ภูมิอากาศ ทรัพยากร
และสิ่งแวดล้อม

**ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ
สิ่งแวดล้อม –** ความสัมพันธ์
ระหว่างกิจกรรมของมนุษย์กับ
ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และ
การพัฒนาที่ยั่งยืน

**การเปลี่ยนแปลงทาง
ธรรมชาติ –** ภัยธรรมชาติ
ภัยพิบัติ ผลกระทบ และ
แนวทางป้องกันและรับมือ

แก่นสำคัญ: มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจความ
สัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ ธรรมชาติ มนุษย์
และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถใช้
ข้อมูลและเครื่องมือทางภูมิศาสตร์เพื่อ
วิเคราะห์ปัญหาและจัดการทรัพยากร
อย่างเหมาะสม

7.2 การเขียนสาระสำคัญในแผนการจัดการเรียนรู้

“สาระสำคัญ”

คือการนำมโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดของ
หน่วย/บทเรียนมาเขียนเป็นข้อความที่สะท้อน
แก่นหรือจุดเน้นของการเรียนรู้ และเป็น
องค์ประกอบที่เชื่อมโยงกับโครงสร้างแผน
จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้
และการวัดประเมินผล

ดังนั้น สาระสำคัญจึงทำหน้าที่เป็น
“แกนกลางของแผนการจัดการเรียนรู้”
ที่ช่วยให้ครูรู้ว่าผู้เรียนควรเกิดความเข้าใจ
อะไรหลังเรียน

หลักการเขียนสาระสำคัญ
การเขียนสาระสำคัญควร
ดำเนินการตามหลักสำคัญ
6 ประการ คือ

1. ศึกษาเนื้อหาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้

2. กำหนดภาพรวมและลักษณะเฉพาะของเรื่อง
โดยพิจารณาว่าเรื่องนั้นคืออะไร มีลักษณะอย่างไร

3. พิจารณาจุดประสงค์การเรียนรู้
โดยสาระสำคัญต้องสัมพันธ์กับจุดประสงค์

4. ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย กระชับ ชัดเจน
และเป็นเหตุเป็นผล

5. แยกสาระสำคัญเป็น 2 ระดับ ได้แก่
ระดับหน่วยการเรียนรู้ และระดับรายคาบ

6. เขียนเป็นข้อความเรียง และเรื่องหนึ่ง
อาจมีสาระสำคัญมากกว่าหนึ่งข้อความ

รูปแบบการเขียนสาระสำคัญ

รูปแบบการเขียนสาระสำคัญ 3 รูปแบบ

เขียนเป็นนิยามหรือ
ความหมาย

เขียนเป็นหลักการ
ทฤษฎี หรือกฎ

เขียนเป็นความรู้ ทักษะ
และเจตคติสำคัญที่
ผู้เรียนควรเกิดขึ้น

โดยต้องเลือกให้เหมาะสมกับมาตรฐาน ตัวชี้วัด และธรรมชาติของเนื้อหา

การสังเคราะห์ความคิดรวบยอดเพื่อเขียนสาระสำคัญ

ความคิดรวบยอดและหลักการเกิดจากการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ตั้งแต่สองมโนทัศน์ขึ้นไป โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจเป็นความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผล หรือความสัมพันธ์เชิงเงื่อนไข

กระบวนการสำคัญในการสังเคราะห์สาระสำคัญ คือ

